

**НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЯ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ПО МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ
(2008 -2015)**

СЪДЪРЖАНИЕ

	Стр.
ВЪВЕДЕНИЕ	4
ЧАСТ I. СЪСТОЯНИЕ, ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В РАЗВИТИЕТО НА МИГРАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ В БЪЛГАРИЯ	5
1. Динамика, структура и тенденции на миграционните процеси в България	5
1.1. Българи и български общности по света – брой и разпределение	5
1.2. Общи тенденции и предизвикателства	7
1.2.1. По отношение на емиграцията	7
1.2.2. По отношение на имиграцията, връщането и трайното заселване в България	9
2. Фактори, влияещи върху миграционните нагласи	12
3. Упражняване правото на свободно движение в рамките на ЕС	13
3.1. Български граждани в държавите-членки на ЕС	13
3.2. Граждани на други държави-членки в България	14
4. Общностната миграционна политика – тенденции	14
4.1. Прогнози	14
4.2. Хагска програма	14
4.3. Зелена книга	15
4.4. План за легална миграция	15
4.5. Глобален подход	17
ЧАСТ II. ВИЗИЯ, ЦЕЛЕВИ ГРУПИ И ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА СТРАТЕГИЯТА	17
1. Визия на стратегията	17
2. Целеви групи, към които е насочена стратегията	18
3. Основни принципи при изпълнение на стратегията	19
ЧАСТ III. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА ПОЛИТИКАТА ПО МИГРАЦИЯ	19
<i>СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ I</i>	
ПРИВЛИЧАНЕ НА ЛИЦА С БЪЛГАРСКО ГРАЖДАНСТВО, ЖИВЕЕЩИ НА ТЕРИТОРИЯТА НА ДРУГИ СТРАНИ, И НА ЛИЦА ОТ БЪЛГАРСКИ ПРОИЗХОД С ЧУЖДО ГРАЖДАНСТВО – ЗА ТРАЙНО ЗАВРЪЩАНЕ И ЗАСЕЛВАНЕ В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ	19
1. Необходимост от формулиране на целта	19
2. Основни проблеми	19
2.1. От нормативен характер	19
2.2. По информационното осигуряване	20
2.3. По координацията между институциите в държавата	20
3. Приоритети	21
Приоритет I. Трайно завръщане в страната на лица с българско гражданство, живеещи на територията на други държави	21
Приоритет II. Трайно привличане и заселване в страната на лица от български произход с чуждо гражданство	22

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2

ПОСТИГАНЕ И ПРОВЕЖДАНЕ НА АДЕКВАТНА ПОЛИТИКА ПО ПРИЕМ И ИНТЕГРАЦИЯ НА ЧУЖДЕНЦИ И ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ЕФЕКТИВЕН КОНТРОЛ НА МИГРАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ

	24
1. Необходимост от формулиране на целта	24
2. Приоритети	26
<u>Приоритет I. Балансиран прием на чужденци и постигане на успешна интеграция на приетите чужденци</u>	26
Направление 1. Законодателство - преглед, анализ и актуализация	28
Направление 2. Идентифициране нуждите на пазара на труда от работна сила, която трайно да не е налична на българския трудов пазар	29
Направление 3. Регулиран прием на чужденци – идентифициране на механизми за прием, интеграция на граждани от трети държави	30
Направление 4. Осъществяване на последователна и трайна политика относно бежанците, търсещите убежище или закрила	31
<u>Приоритет II. Постигане на контролирана миграция и борба срещу незаконната миграция</u>	31
Направление 1. Ефективен контрол на външните граници	33
Направление 2. Ефективна борба с трафика на хора	34
Направление 3. Политика по завръщане	35

ЧАСТ III. КАПАЦИТЕТ, ПРИЛАГАНЕ, КООРДИНАЦИЯ И ОТЧИТАНЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА ПО МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ 38

ПРИЛОЖЕНИЯ	41
1. Законова уредба към момента	41
2. Списък на съкращенията	42

ВЪВЕДЕНИЕ

Успешното управление и регулиране на миграционните процеси е важен инструмент за развитие в глобализиращата се световна икономика. Този факт издига въпроса за миграцията и интеграцията на имигранти в ключов момент на национално, регионално и глобално равнище.

Свидетели сме на глобално преразпределение на работната сила, което е необратим процес и следва той да бъде управляван мъдро, в интерес на държавите на произход и дестинация, както и на самите мигранти. Обратно, неефективното управление на миграционните процеси може да доведе до разрастване на сивата икономика, до наслагване на напрежение в приемащите общества, до унижение и експлоатация на нелегални имигранти.

Формирането и провеждането на миграционната политика на Република България следва да е обвързано с националния интерес на страната и да е съобразено както с произтичащите от пълноправното членство в ЕС ангажименти в тази област, така и с новите тенденции в глобален и регионален план и установените международни стандарти. Обвързаността ѝ с политиката и практиката на ЕС произтича от задълженията на Република България, поети с Договора за присъединяване на страната към ЕС, от регламентите и директивите, практиката и инициативите в тази област.

Настоящата миграционна обстановка в Република България е с типичните параметри, характерни за присъединилите се към ЕС държави-членки от Южна Европа, които от държави на емиграция в кратки срокове се превърнаха в държави, привличащи имигранти.

България през последните години бавно, но трайно придобива характеристики от страна на произход и транзитна страна към приемаща страна.

Характерът на миграционната обстановка в Република България се промени вследствие на демократичните промени, на източното разширяване на Европейския съюз, на икономическата и културната глобализация на световно ниво. За разлика от периода преди 1989 г., когато Република България бе със силно ограничен миграционен профил, след демократичните промени тя е пълноправен участник в миграционните процеси на европейско и световно равнище. България не прави изключение от световните тенденции на нарастване мобилността на населението благодарение на бързото развитие на технологиите, достъпния транспорт и комуникации.

На българския пазар на труда вече се наблюдава недостиг на работна сила в определени отрасли и българската икономика се нуждае от добре балансиран прием на работници от други държави.

Българската миграционна политика се прилага в подкрепа на развитието на икономиката. Националният интерес по този въпрос изисква да се работи активно за привличане на първо място на чуждестранни граждани от български произход. Следва да се предприемат законодателни инициативи в тази посока за подобряване възможностите за тяхното заселване, учене или работа в Република България.

Всичко това наложи своевременното очертаване на насоките на българската политика по миграция и интеграция на граждани от други държави чрез настоящата **Национална стратегия по миграция и интеграция**, създадена за периода от 2008 до 2015 г.

Настоящата стратегия неминуемо е обвързана със Стратегията по заетостта, с Националната стратегия за демографско развитие на Република България, с Националната жилищна стратегия,

със Стратегията за борба с бедността и социалната изолация, с Националната здравна стратегия и с други стратегически документи за отделните политики.

ЧАСТ I. СЪСТОЯНИЕ, ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В РАЗВИТИЕТО НА МИГРАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ В БЪЛГАРИЯ

1. Динамика, структура и тенденции на миграционните процеси в България

1.1. Българи и български общности по света – брой и разпределение

В общ план лицата от български произход, живеещи в други държави, са лица без българско гражданство; лица с българско гражданство и лица с двойно гражданство. Нееднозначен е въпросът за броя на българите зад граница. Информацията е крайно неустойчива както поради разминаване в оценките на различните източници, така и от липсата на стройна официална статистика по проблема. Въпреки това, съществуват няколко източника, които могат да са ориентир в тази област. На първо място са информацията от българските дипломатически и консулски представителства в чужбина; базата данни, събирана, актуализирана и съхранявана в Държавната агенция за българите в чужбина (ДАБЧ) и самооценката на самите български общности в отделните страни. Следват източниците с научен характер – исторически, статистически и демографски изследвания и данни (български и чуждестранни), документи; мемоарна литература. При цялата условност на едно такова твърдение, близо един милион са лицата с българско гражданство, които пребивават в чужбина.

Мнозинството от българската емиграция, създадена през годините (вкл. през последните двадесет години) в държавите-членки на ЕС, е със запазен статут на българско гражданство. Данните за броя по държави не са устойчиви поради съответна мобилност, но към момента може условно да се даде следната информация: Германия – над 50 хил.; Австрия – към 25 хил.; Чехия – към 10 хил.; Италия – около 50 хил.; Словакия – около 3 хил.; Унгария – към 5 хил.; Белгия – около 4 хил.; Гърция – около 110 хил.; Великобритания – над 60 хил.; Швеция – около 2 хил.; Франция – над 15 хил.; Португалия – около 10 хил.; Испания – над 120 хил.

Със запазен статут на български граждани са повечето българи в САЩ – около 200 хил.; Канада – около 45 хил.; ЮАР – 15-20 хил.; Австралия – 15-20 хил.

Българските общности в страните от ОНД са “историческа емиграция”, формирала се главно в епохата на Възраждането, от лица – граждани на съответните страни с български етнически произход, една част от които вече имат придобито българско гражданство. В тези държави българите имат в значителна степен съхранено национално самосъзнание. Сред тях се развива стремеж – родов, духовен и икономически – за завръщане в прародината. След разпадането на Съветския съюз се оформят гражданските структури на сънародниците, които са признати за национално малцинство в Молдова и Украйна.

В страните от Балканския полуостров най-голяма е българската общност в Македония, значителни общности има в Албания, Гърция, Сърбия и Турция (предимно българи мохамедани).

Географските, политическите, икономическите, демографските, културните и религиозните условия, в които се развиват и съществуват българските общности, имат пряко отражение върху състоянието и проблемите, пред които са изправени. Особено силно влияние оказват различните по характер, насоченост и интензивност асимилационни процеси в държавата-приемник.

Това разнообразие от фактори и показатели води до съществени различия в социално-икономическото положение, политическите нагласи и културните ориентири между отделните общности, но също така и вътре във всяка от тях. Българските общности имат признат статут на национални малцинства в осем държави - Чехия, Словакия, Румъния, Унгария, Сърбия, Молдова, Украйна и Хърватия.

В страните от Западна Европа “старата българска емиграция” е предимно политическа и се формира основно преди и след Втората световна война. Още от края на XIX в. има и силно академично българско присъствие в Германия, Австрия и Франция на едно поколение, което активно участва в строителството на Нова България след 1878 г. От края на XX в. се развива и икономическа емиграция и на най-младото поколение българи, обучаващи се в университети и търсещи реализация в държавите от Западна Европа. Като цяло те са сравнително добре интегрирани в обществото благодарение на своето високо образователно равнище и професионална квалификация.

В Централна Европа българите имат повече от сто и петдесетгодишно присъствие в историята на някои страни. Значителна част от сънародниците ни запазват и българското си гражданство, тъй като държавите, в които пребивават, признават правото на двойно гражданство. В страните от Централна Европа съществуват организации на българите както от началото на XX в., така и от последното десетилетие на века.

“Новият свят” привлича българи още от средата на XIX в. Хиляди българи търсят убежище в Америка след потушаването на Илинденско-Преображенското въстание 1903 г. Високата мобилност на американското общество се отразява и върху българската общност, която е разпръсната по цялата територия на САЩ и Канада. От края на XX в. значително се увеличава броят на младото поколение българи, които трайно се установяват в Северна Америка.

Основна характеристика на “старата емиграция” в Латинска Америка е нейната икономическа насоченост. Голяма част от първите емигранти са работници в селското стопанство, в заводи и фабрики, в петролната промишленост. Една значителна част от българската общност се формира след Балканските войни 1912-13 г. В Аржентина българската общност има развита система от организации и асоциации. В Латинска Америка емигрират и бесарабски и таврийски българи, както и немалък брой български евреи и български арменци.

Българската общност в Австралия и Нова Зеландия е разнообразна по характер - икономическа и политическа емиграция, както и представители на младото поколение, емигрирали в края на XX в. Освен това, диаспората включва сънародници както от държавните граници на България, така и македонски българи. Многобройна вълна от бежанци се заселват на континента в началото на XX в.

В страните от Африканския континент българското присъствие е изолирано явление в рамките на неколкостотин смесени брака. В изградените граждански структури важна роля имат и чужденците, завършили висше образование в България, които остават искрени приятели на българския народ. От края на XX в. Южноафриканската република е едно от основните емигрантски направления на българите. Новата емиграция е сравнително добре интегрирана в обществото, а социалният ѝ статус е около средния за страната.

Общността на българските евреи в Израел датира от периода 1948-51 г., когато близо 50 000 от тях се преселват в Обетованата земя. Макар и непринадлежаща към българския етнос, тази значителна група е дълбоко свързана с България и българската култура. Възприемащи България като втора родина, спасила ги от ужасите на Холокоста, сред тях се наблюдава желание за възстановяване на българското им гражданство. Те са реално българско лоби в чужбина.

1.2. Общи тенденции и предизвикателства

1.2.1. По отношение на емиграцията

След демократичния преход през 1989 г. българските граждани получават правото да пътуват свободно. Първоначално емиграцията има политически оттенък или е на етническа основа, но скоро след това тя започва да се определя от други условия и фактори, които все повече ѝ придават икономически характер.

Първата голяма група от български емигранти след началото на демократичния преход се насочва към Канада и САЩ. Тази тенденция се запазва и днес, тъй като САЩ остава предпочитаната дестинация за висококвалифицирани специалисти и млади семейства от България поради лесната интеграция в общество, изградено от имигранти, достъпните програми за социално вписване, възможностите за обучение и професионална реализация и високото заплащане. От изброените предимства страните в ЕС привличат единствено с по-доброто трудово възнаграждение в сравнение с България и в някои случаи с достъпно образование. Другото голямо предимство е близостта на страните от Западна Европа в сравнение със Северна Америка.

Според проучване от м. август 2006 г. се наблюдава спад на желаещите да емигрират дългосрочно български граждани с 50 % в сравнение с 2001 г. Общо около 35 000 българи на възраст от 16 до 60 г. имат нагласа да работят, живеят или учат във всички държави-членки на ЕС за период до 5 години. Разпределението по държави е следното: българите биха заминали главно в Испания; в Германия; на трето място в САЩ; в Гърция, във Великобритания; следват Канада, Франция, Италия, Ирландия, Бразилия.

Социологическо изследване от м. юни – октомври 2007 г. показва, че се стабилизира и се увеличава категорията български граждани, които по принцип нямат нагласа за външна емиграция и преселване в други страни – делът им достига 80 %.

Характерно е, че сред желаещите да емигрират е намалял делът на жените с нагласи за емиграция, както и делът на безработните – опитът на завърнали се емигранти се превръща в задържащ фактор, от друга страна се наблюдава увеличение на дела на работещите и учащите/студентите.

Налице са промени в образователната и професионална структура – най-голям брой сред потенциалните емигранти сега представляват хората със средно образование, докато при техническото образование има високо равнище, но с видимо свиване в сравнение с 2001 г.; сред българите с ниско и с високо образование профилът е идентичен – сравнително по-ниска нагласа за емигриране.

Намаляват нагласите за емиграция в големите областни градове, а се увеличава делът на гражданите на София и малките градове. Регистрира се активизиране на несемейните, а сред семейните е налице рязко свиване на нагласите за емигриране.

Мотивът “набавяне на средства” отстъпва място на други ценности – професионална кариера като дългосрочен ресурс за личен просперитет и самоуважението, като нещо важно не само за личността, но което се предава на поколението.

Студенти, ученици, млади работещи по-често са решени да търсят възможности за личен просперитет и легална работа в чужбина, т.е. емиграцията през 2007 г. се очертава с типично „младежко лице”.

Параметри на емиграцията през последните години

А. Увеличаване броя на българските граждани, постоянно или временно пребиваващи в чужбина. Според различни изчисления след 1990 г. са емигрирали между 500 и 700 хил. български граждани.

Б. Увеличаване на броя на емигриралите българи с висока професионална подготовка. От посочените в т. А близо 20 % са с висше образование, а по-голямата част от останалите – със средно образование.

В. Нарастване на броя на българските студенти зад граница, обучаващи се във висши училища, главно в страните от Централна и Западна Европа, САЩ и Канада. Техният приблизителен брой е около 50 000 души.

Г. Освобождаване на лица от българско гражданство, съпътстващо процесите на миграция и интеграция на български граждани в чужбина, особено в държави-членки на ЕС. От 2001 до 2007 г. общо 5599 лица са освободени от българско гражданство: за 2001 г. – 1093; за 2002 г. – 1091; за 2003 г. – 695; за 2004 г. – 945; за 2005 г. – 710; за 2006 г. – 828; а за 2007 г. – само 237. Близо 85 % от освободените се лица от българско гражданство са българи, трайно установили се в Германия и Австрия. Останалите 15 % са сънародници, живеещи на територията на Холандия, Дания, Чехия и др.

Налице е низходяща тенденция по отношение на отказ от българско гражданство. Следва да се отбележи обстоятелството, че през м. август 2007 г. Германия промени своето законодателство по посока на разрешаването на двойно гражданство за лица, които са граждани на държави-членки на ЕС и това вече дава отражение.

Д. Отчитане на недостиг на работна ръка в селските райони, в резултат на вътрешна и външна миграция, което се очертава като проблем пред устойчивото развитие на земеделието в България. Селското стопанство осигурява 7 % от брутният вътрешен продукт на страната. За около 650 хил. души то е основна дейност. Възрастовите категории на заетите в земеделието са, както следва: 216 хил. души на възраст над 55 г., а младите хора от 25 до 34 г. са едва около 11 хил.

Е. Подписаните и действащи към момента спогодби за заетост с някои държави-членки на ЕС остават като спомагателен инструмент по време на преходните периоди при осъществяването на заетост от страна на български работници в други държави-членки. През 2006 г. по тях са изпратени 5261 души, а през 2007 г. – 4652 души, т.е. налице е значително намаление.

1.2.2. По отношение на имиграцията, връщането и трайното заселване в България

Броят на чужденците с продължително и постоянно пребиваване се покачва с малки темпове, но устойчиво през последните години. Броят на получилите българско гражданство се повишава, като за последните четири години се е удвоил.

През последните години се задълбочава тенденцията на засилен интерес към трайно установяване в България от граждани на Европейския съюз. Очертава се проявен интерес за получаване статут на продължително пребиваване от граждани на Обединеното кралство, броят им се увеличава всяка година с около 30-40 % спрямо предишни периоди, като тенденцията за последните три години е устойчива. Отчита се запазване на големия брой германски и гръцки граждани, както и изявено желание за придобиване статут на продължително пребиваване в страната на граждани от Кипър и Италия.

През 2006 г. статут на продължително пребиваване (с разрешен срок до една година) са получили 14 694 чужденци – с 20 % повече от предходната година. Статут на постоянно пребиваване в страната (за неопределен срок) са получили 3 099 лица или с 1,5 % повече от предходната година.

Преобладаващите основания съгласно Закона за чужденците в Република България (ЗЧРБ), да се разреши продължително пребиваване, са: студенти, приети на редовно обучение – 5 650; лица, които осъществяват търговска дейност в страната – 3 428; лица, които имат основание да им бъде разрешено постоянно пребиваване или са сключили брак с български гражданин или с постоянно пребиваващ в страната чужденец – 2 224; членове на семейство на чужденец, получил разрешение за продължително пребиваване – 1 506; чуждестранни специалисти, пребиваващи по силата на международни договори, по които Република България е страна – 739.

Преобладаващите основания за разрешаване статут на постоянно пребиваване съгласно ЗЧРБ са: сключен граждански брак с български гражданин – 1180; лица от българска народност – 699; родени на територията на България и изгубили българското си гражданство – 570; малолетни и непълнолетни деца на български граждани или на постоянно пребиваващи в страната чужденци – 387, пребивавали законно без прекъсване на територията на страната през последните пет години – 316.

Сред получените статут на постоянно пребиваване в страната най-много са гражданите на Турция – 903, Русия – 455, Украйна – 228, Македония – 213 и Китай – 165. В сравнение с 2005 г. получените постоянно пребиваване граждани на Китай са два пъти по-малко.

В началото на 2007 г. в страната има регистрирани 55 684 чужденци. От тях 35 % живеят на територията на град София, в Пловдив и областта – 9 %, във Варна и областта – 8 %, в Бургас и областта – 5 %.

Лица, желаещи да придобият българско гражданство

Увеличават се лицата от български произход, желаещи да придобият българско гражданство. За периода 1990 г. – 2000 г. те са 31 079 души.

През 2001-2007 г. се развива устойчива тенденция към увеличаване броя на лицата, желаещи да придобият българско гражданство, които вече са повече от 100 000. През този втори период лицата от български произход, придобили българско гражданство, са над 32 000 (в това число се включват и лицата от български произход, чужди граждани, обучаващи се по ПМС 103 от 31 май 1993 г. за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина и ПМС 228 от 20 май 1997 г. за приемане на граждани на Република Македония за студенти във държавни висши училища на Република България). По години тенденцията се развива както следва: за 2001 г. – 940; за 2002 г. – 3210; за 2003 г. – 4179; за 2004 г. – 5559; за 2005 г. – 5722 и за 2006 г. – 6511. За периода 2001-2007 г. са подали молби за придобиване на българско гражданство по чл. 15 от Закона за българското гражданство граждани на следните държави: Македония – 40 572, Молдова – 39 624, Сърбия – 4 011, Русия – 3 240, Украйна – 3 237, Израел – 2 409, Албания – 1 326 и др.

За същия период придобили българско гражданство по натурализация лица са 32 924. От тях 31 958 лица са от български произход или с родител български гражданин, като това са граждани на Македония – 14 091, на Молдова – 10 771, на Русия – 1 957, на Украйна – 1 446, на Сърбия – 1 333, на Израел – 721, на Албания – 299 и др.

След официалното приемане на България в ЕС за периода от 1 януари до 31 декември 2007 г., 12 411 лица са кандидатствали за придобиване на българско гражданство, като 12 110 са от български произход или с родител български гражданин. На основание български произход са кандидатствали 7 983 граждани на Македония, 1 155 – на Молдова, 1 049 – на Сърбия, 510 – на Израел, 481 – на Украйна, 476 – на Русия, 252 – на Албания и др.

През 2007 г. вицепрезидентът на Р България е дал българско гражданство на 5 938 лица. От тях 5 837 са от български произход или с родител български гражданин и са граждани на Македония – 3 241, на Молдова – 1 584, на Сърбия – 244, на Украйна – 213, на Русия – 206, на Израел – 194, на Албания – 52 и др.

Социално-икономическият фактор е водещ в процеса на придобиване на българско гражданство.

Анализът на статистиката показва, че е налице трайната тенденция лицата от български произход, кандидатстващи за придобиване на българско гражданство **да са в най-активна възраст – от 20 до 40 години. Такива са близо 70 %** от придобилите българско гражданство граждани на Република Македония и Република Молдова.

Образователната характеристика на лицата от български произход, кандидатстващи за придобиване на българско гражданство през последните седем години е следната: 55 % са със средно и средно специално образование, 40 % – с висше образование и 5 % – с основно и без образование. От лицата със средно образование 70 % са с технически специалности, а 30 % са без определени специалности и се декларират като земеделци и дребни търговци. От лицата с висше образование огромната част са с хуманитарни и по-малко с технически специалности, а 2-3 % са държавни служители.

Устойчивият характер на процеса по придобиване на българско гражданство засяга едни от най-големите по численост, исторически обособили се български общности зад граница. На първо място от тях в Република Македония и Молдова, а след тях – в Украйна, Сърбия и Албания.

Тенденцията за увеличаване броя на лицата от български произход, кандидатстващи за и получаващи българско гражданство, обаче, не води до трайни процеси, свързани с тяхно масово заселване в България. Трябва да се има предвид, че не става дума за емиграция от класически тип с прекъсване на връзката със страната на произход и трайно установяване, а в повечето случаи за пребиваване в по-дълги или по-кратки периоди в България. Преобладаващата част от тази миграция е трудова миграция. Статистиката показва възможните посоки за очакван имиграционен подем. При благоприятни условия може да се очаква бъдеща имиграция в страната, излъчена от групите с вече очертаните характеристики по отношение на възраст, образование и квалификация на кандидатстващите и придобилите българско гражданство лица от български произход.

Лица с български произход – граждани на трети страни

От началото на 90-те години на ХХ в. между 15 и 20 хил. души с български етнически произход (главно от Казахстан, Молдова, Украйна, Русия, и по-малко от Сърбия и Македония) трайно се установяват на територията на България. Този процес по преселване определено има стихийен и хаотичен характер и не може пряко да се свърже с политиката на държавата по отношение на придобиването на българско гражданство.

Лица от български произход – граждани на трети страни, завършили висше образование в България

От 1993 г. по ПМС № 103 от 31 май 1993 г. за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина и ПМС 228 от 20 май 1997 г. за приемане на граждани на Република Македония за студенти в държавни висши училища на Република България – повече от 8 000 лица от български произход – граждани на трети страни са завършили висше образование в България.

Придобитите специалности, владенето на български език и сравнително високата степен на интеграция в българското общество по време на тяхното обучение в България прави тази категория специалисти **потенциален контингент за трайно установяване в България.**

2. Фактори, влияещи върху миграционните нагласи

Фактори, които стимулират емиграцията

Политически фактори – през първата половина на 90-те години въпреки демократизирането на обществото политическата нестабилност и недостатъчното доверие в демократичния потенциал се проявяваха като фактор за миграционно поведение, особено сред младото население. **На сегашния етап политическият фактор е изместен от социално-икономическата мотивация.**

Социално-икономически фактори – тази мотивация включва стремежа за пълноценна личностна изява, професионална реализация и по-добро заплащане на труда и има съществено значение за по-голяма част от желаещите да мигрират с цел по-продължителен престой в чужбина. Високата безработицата бе друг икономически фактор, който повлия емиграционните тенденции, но с трайното ѝ намаляване през последните години и достигането ѝ до 6,9 % в началото на 2008 г. влиянието на този фактор е сведено до минимум. Като цяло по-ниският жизнен стандарт е един от най-силно стимулиращите фактори на външна миграция.

Психологически фактори – промените в системата от ценности, които при съвременните условия са твърде динамични, оказват съществено влияние върху емиграцията. Новите ценности определят и нови тенденции – в тези условия успешната професионална реализация доминира като мотив за емиграция.

Фактори, които ограничават емиграцията

Политически и икономически фактори – една стабилна политическа демократична обстановка и положителните тенденции в икономически план принципно намаляват нагласите за външна миграция и оказват влияние върху всички останали фактори. В България тези процеси оказват своето въздействие като възпиращ фактор.

Психологически фактори – важно значение има привързаността на българина към семейството и обкръжаващата го социална среда. Но съществена роля тук има натрупването на опит и разбиването на илюзиите за лесното постигане на по-висок стандарт на живот в по-развитите страни.

Влияние на преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) върху миграционните процеси

Преките чуждестранни инвестиции имат отношение не само към цялостния процес на миграция, но и по отношение на състоянието на пазара на труда, вкл. нивото на безработица.

Разкриването на нови работни места и устойчивите дейности в икономически план на юридически и физически лица способстват за намаляване на безработицата и повишаване ръста на заетостта.

Социалните фирмени политики на по-крупните инвеститори задържат българските граждани на работните им места – респ. потенциално намаляват нагласите за емиграция.

Основна връзка между миграцията и чуждестранните инвестиции може да бъде търсена по линия на данните за броя и обема на ПЧИ. Преките чуждестранни инвестиции оказват влияние върху миграцията на чуждестранни граждани в България. През 2006 г. притокът им достигна рекордното ниво от 4,1 млрд. евро, а от началото на 1996 г. до края на 2006 г. притокът е в размер на 16,96 млрд. евро. Във връзка с това е важно сравняването на броя на ПЧИ по страни. За ПЧИ се счита всяко чуждестранно участие над 10 % в капитала на регистрирано в България търговско дружество.

Водещи страни по ПЧИ у нас са Кипър, САЩ, Германия, Австрия, Великобритания и Италия. Благоприятен признак е увеличаването в последните години на ПЧИ от компании от САЩ.

Чуждестранните компании инвестират предимно в средни и големи предприятия. С общо 7 457 инвестиции към края на 2006 г., те формират над 95 % от общата стойност на чуждестранните инвестиции и оказват решаващо влияние върху икономиката на страната, съответно върху пазара на труда и вътрешната миграция в страната.

Чуждестранните физически лица (общо 95 772 към края на 2006 г.) инвестират предимно в микропредприятия и малки предприятия. За голяма част от тях основна цел на инвестицията е да живеят в България, където намират по-благоприятни условия за живот и бизнес, така че всъщност те представляват един вид икономически имигранти. Нарастващият брой на инвеститори-физически лица е индикатор за подобряване на условията за бизнес в България.

Източници на ПЧИ от чуждестранни физически лица са основно Турция, Русия, Македония, Гърция, Китай, Сирия и Армения. Ясно изразено е бързото нарастване през последните две години на инвестициите от физически лица от Великобритания.

ПЧИ имат пряко отношение към регионалното състояние на пазара на труда

Данните за регионалното разпределение на ПЧИ показват голямо съсредоточаване в град София. Донякъде това се дължи на факта, че фирми, които оперират в други региони, предпочитат да регистрират седалището си в София. Други области, предпочитани от инвеститорите, са Пловдив, Варна, Бургас и София-област. Чуждестранните инвеститори предпочитат населени места с добре развита инфраструктура, квалифицирана работна ръка и възможност за намиране на местни партньори, което пък от своя страна оказва влияние и върху вътрешната миграция на населението към посочените области.

3. Упражняване правото на свободно движение в рамките на ЕС

3.1. Български граждани в държавите-членки на ЕС

След присъединяването на България към ЕС българските граждани, като граждани на ЕС, могат да пребивават свободно във всяка държава-членка на съюза, както и да работят свободно в тези държави, които не прилагат преходен период за свободно движение на работници. България прилага последователен подход за лобиране на всички нива за премахване на ограничението за упражняване на заетост в друга държава-член – като основно право на всеки гражданин на ЕС.

Правото на българските граждани да работят без ограничения в държавите-членки на ЕС (свободно движение на работници) е предмет на преходни периоди, които са регламентирани в Договора за присъединяване на България и Румъния и са аналогични с приложените спрямо държавите при разширяването от 2004 г. (тези периоди са известни под формулата 2+3+2 години, т.е. преходни мерки могат да се прилагат най-много седем години). След първите две години от присъединяването Европейската комисия следва да изготви доклад по приложението на националните мерки в тази област. При липса на нотификация от съответната държава-член, се прилага общностното право, т.е. въвежда се свободно движение на български работници в тази държава.

В края на втория – тригодишен, период държавите-членки могат да продължат още две години да прилагат ограничения за достъп до своя пазар на труда, ако последният подлежи на сериозни сътресения, чрез нотифициране пред ЕК за такова аргументирано решение.

3.2. Граждани на други държави-членки в България

Съгласно Закона за влизането, пребиваването и напускането на Р България на граждани на ЕС и членовете на техните семейства всеки гражданин на общността има право на пребиваване в нашата страна за срок до три месеца без всякакви формалности. При желание за продължително или постоянно пребиваване в България следва да се регистрират пред компетентните органи на Национална служба „Полиция” - дирекция „Миграция” и да получат удостоверение за продължително пребиваване или удостоверение за постоянно пребиваване.

България прилага изцяло общностното право за свободно движение на работници, в частност първите шест члена от Регламент 1612/68. Това означава, че не се нуждаят от разрешения за работа гражданите на ЕС, на ЕИП и на Конфедерация Швейцария. България респективно осигурява достъп до регистрация в дирекции „Бюро по труда” за тази категория лица.

4. Общностната миграционна политика – тенденции

4.1. Прогнози

Прогнозите на Евростат показват, че в ЕС нарастването на населението до 2025 г. ще се дължи на нетната миграция, докато смъртността ще надвишава раждаемостта. Този ефект от нетна миграция няма да надвишава отрицателния естествен прираст след 2025 г. Това ще окаже сериозно влияние върху броя на зетото население в съюза, тъй като делът на населението в трудоспособна възраст в общността се очаква да спадне значително – от 67,2 % през 2004 г. на 56,7 % през 2050 или спад от 52 милиона. Чувствително намаление на общото население се очаква към 2025 г., а на населението в трудоспособна възраст – към 2011 г. В България негативните демографски тенденции са значително по-изразени.

4.2. Хагска програма

Хагската програма, приета от Съвета на 4-5 ноември 2004 г., подчертава необходимостта от открит дебат по въпросите на икономическата имиграция на равнище ЕС. Този дебат – заедно с най-добрата практика в държавите-членки и в съответствие с изпълнението на Лисабонската стратегия – бе основата за изготвянето на един „план за политиката по легална миграция,

включително процедурите по приемане, даващи възможност да се реагира адекватно на разнообразното търсене на работници-мигранти на пазара на труда”.

4.3. Зелена книга

На 11 януари 2005 г. Комисията прие „Зелена книга за подхода на ЕС към управлението на икономическата миграция”, след което започна задълбочена дискусия за набелязване на най-подходящия подход на общностно равнище за прием на икономически имигранти и да допринесе за приемането на такива общи мерки.

4.4. План за легална миграция

През м. декември 2005 г. бе приет Планът за политиката на държавите-членки на ЕС по легална миграция. Надграждайки съществуващата рамка, този План определя пътната карта за останалия период по Хагската програма (2006-2009 г.) и изброява действията и законодателните инициативи, които Комисията възнамерява да предприеме, за да развитие европейската миграционна политика. Той също така отговаря на Лисабонската стратегия на Комисията, приета през м. юли 2005 г.

По този начин започва споразумяване по общите правила на ЕС, покриващи възможно най-широк спектър от миграционни въпроси – с цел да се осигури ефективно управление на миграционните потоци в двете посоки – от и към Европа, както е оповестено и в обръщението на комисията от м. октомври 2005 г. „Ролята на Европа в глобализирания свят”.

По отношение на икономическата имиграция, сегашната ситуация и перспективите за пазара на труда на съюза могат да се квалифицират като „нуждаещи се” от нея, като този феномен се отнася за целия квалификационен спектър – от неквалифицирани работници до научните работници в съответната област.

Същевременно проучванията сочат, че голям брой първо поколение имигранти, които са с университетско образование, отиват да работят в САЩ или Канада, докато тези с по-ниско образование остават да живеят в Европа. Като реакция на този факт се предлага отделна процедура на общностно равнище за бързо разглеждане и прием на такива имигранти, като същевременно да им се предложат атрактивни условия, за да бъдат окуражени да изберат Европа за мястото на своята реализация.

В Плана се залага приемането на една обща рамкова директива и четири специфични директиви за прием на граждани от трети страни. Този пакет ще цели да развие небюрократични и гъвкави инструменти за предлагане на справедлив правнообусловен подход към всички трудови имигранти, от една страна, а от друга, да създаде атрактивни условия за привличане на специфични категории имигранти, от които има необходимост и недостиг в рамките на съюза.

За разлика от предложението през 2001 г. за директива по въпросите на икономическата миграция – с която се целеше регулиране на условията за влизане и пребиваване на всички граждани на трети страни, упражняващи заетост по трудов договор и самостоятелна заетост – този пакет е адресиран към условията и процедурите за прием на някои отделни категории икономически имигранти.

Договорите за присъединяване от 16 април 2003 г. и 25 април 2005 г. съдържат преференции на работниците от новите държави-членки, за които е в сила преходен период по отношение достъпа до пазара на труда в някои държави-членки. Тези общностни преференции ще останат практика до цялостното прилагане на правото на ЕС в тази област от всички държави-членки.

Общата, рамкова директива ще въведе единна процедура за кандидатстване за единен документ за пребиваване и работа. Основната причина за въвеждането на този хоризонтален инструмент е избягването на двадесет и седем различни процедури за кандидатстване и да се гарантира обща рамка от права за всички граждани на трети държави, които вече са приети в държава-членка, но още не са придобили статут на дългосрочно пребиваващи.

Мнозинството от държавите-членки изпитват необходимост от високо квалифицирани работници. В този смисъл е и предложението за директива за условията за влизане и пребиваване на висококвалифицирани лица.

На второ място е предложението за директива за условията за влизане и пребиваване на сезонни работници. Сезонните работници са необходими за определени сектори, главно в селското стопанство, строителството и туризма, където много имигранти понастоящем работят нелегално при съмнителни условия на труд. Целта е да се осигури необходимата работна ръка в държавите-членки, като в същото време да се гарантира сигурен легален статут и съответна перспектива за работа за тази категория имигранти, да се осигурят нормални условия на труд и заплащане, както и да се допринесе за развитието на държавите на произход.

На трето място, предложението за директива относно условията за влизане, краткосрочно пребиваване и за дългосрочно пребиваване по вътрешнокорпоративен трансфер ще очертае общи процедури по тези въпроси. Целта е да се осигури безпрепятствено движение на ключовия персонал и на специалистите в транснационалните компании в границите на съюза. Накрая, предложението за директива за условията за влизане и пребиваване на заетите като стажанти срещу възнаграждение (за разлика от неплатените – Директива 2004/114/ЕО) предлага запълването на една законодателна празнина.

Разрешаването на граждани от трети държави да придобиват умения и знания чрез обучителен период в Европа може да е успешна стъпка към окуражаване на т.нар. „циркуляция на интелект” (за разлика от т.нар. „brain drain” или „изтичане на мозъци”), като от това да се ползват както изпращащата, така и приемащата страна. Набирането на работна ръка трябва да е етично, особено за сектори, които са уязвими по отношение на „изтичането на мозъци” – например при глобалната криза на кадри в областта на здравеопазването и същевременно недостига на някои категории специалисти в тази област – следва да се прилага съгласуван със страната на произход последователен подход на етично набиране на такива работници.

4.5. Глобален подход

През м. декември 2005 г. Европейският съвет прие **Глобален подход за миграцията**. Първоначално той бе съсредоточен върху Африка и Средиземноморския регион. В заключенията си от м. декември 2006 г. Европейският съвет призова Комисията „да направи предложения за засилен диалог и конкретни мерки“ с оглед прилагане на глобалния подход към източните и югоизточни региони, съседни на ЕС.

По-конкретно, под „източните и югоизточните региони” се имат предвид: Западните Балкани (Албания, Босна и Херцеговина, Хърватия, Македония, Черна гора и Сърбия) и Турция; партньорските страни от Европейската политика на съседски отношения (ЕПСО) в Източна Европа (Украйна, Молдова и Беларус) и в Южен Кавказ (Армения, Азербайджан и Грузия); както и Руската федерация.

Общността има изградени институционални рамки с всички изброени страни, чрез които са установени политически и икономически диалог и връзки на сътрудничество, които включват и въпроси от областта на миграцията. Развиват се и политики за предотвратяване на „изтичане на мозъци”, като инвестиране в обучението, изграждане и укрепване на административен

капацитет за работа в тази област, постигане на **циркулярна миграция** (форма на миграция, която се управлява по начин, позволяващ двупосочна легална мобилност между две държави) на базата на съществуващите краткосрочни сезонни трансгранични движения в региона.

Европейската политика за съседски отношения служи за рамка в отношенията със страните от Източна Европа и Южен Кавказ. Въпреки че е косвено споменато в Споразуменията за партньорство и сътрудничество (СПС), които формират правното основание на отношенията на ЕС с тези страни, сътрудничеството в областта на миграцията и други свързани икономически и социални въпроси изпъква във всички планове за действие от ЕПСО, договорени с източните партньори.

Обмислят се **партньорства за мобилност** с тези страни, вкл. възможности за облекчена процедура за издаване на разрешения за работа и предоставяне на информация за сезонна необходимост от работна ръка в ЕС.

ЕС предвижда по-нататъшно задълбочаване на отношенията си в областта на миграцията, в частност чрез партньорства за мобилност, и със страни от Средиземноморския регион като Египет, Мароко, Тунис и др., както и със страни от подсахарския регион като Кабо Верде, Мали и др.

ЧАСТ II. ВИЗИЯ, ЦЕЛЕВИ ГРУПИ И ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА СТРАТЕГИЯТА

1. Визия на стратегията

Българската миграционна политика следва да е съобразена с общите тенденции в глобален, регионален и общностен план, но най-вече с националния интерес на страната.

Характерно за България е, че тя необратимо започва да се превръща в приемаща имигранти държава. Това е резултат и от добрите икономически показатели, от ниския процент безработица, от бизнес-възможностите, които са налице в страната. Все още населението на нашата страна намалява. Българската миграционна политика следва да се прилага в подкрепа на развитието на икономиката на страната.

Националният интерес по този въпрос изисква да се работи активно за привличане на първо място на чуждестранни граждани от български произход. Следва да се предприемат законодателни инициативи в тази посока за подобряване възможностите за тяхното заселване, обучение и/или работа в България. Това е важен контингент и адекватната политика към него ще допринесе за утвърждаване на устойчиви връзки с България и ще увеличи възможностите за бъдещо трайно заселване в страната. Това са интегрирани по произход лица, които най-безпроблемно биха се вписали в българското общество, поради познаване на българския език, обичаи и култура.

Българите и българските общности генерират в себе си значителен икономически, финансов, трудов, интелектуален, образователен, демографски потенциал. Овлавяването на техните възможности в рамките на последователна държавна политика е от изключителна полза за България във вътрешнополитически, икономически, демографски и културен план.

България вече изпитва недостиг на работна сила в различни отрасли. Балансираният прием на граждани от трети страни определено ще допринесе за икономическия ѝ подем.

България отчита многоаспектната същност на миграцията и интеграцията на имигранти. Приемът на икономически имигранти е неразделна част от комплекса интеграционни мерки, от една страна, както и от мерките за борба с нелегалната имиграция и заетост, от друга.

Миграционната политика на България, която се основава на принципите на защита на човешките права на мигрантите, на демокрацията и на върховенството на закона, води до уважение, толерантност и оценяване на положителния принос на мигрантите като част от българското общество.

2. Целеви групи, към които е насочена стратегията

А. Пребиваващи на територията на други страни български граждани и лица от български произход, които са с чуждо гражданство, вкл. и лица, освободили се от българско гражданство;

Б. Граждани на трети страни с квалификация, отговаряща на потребностите на секторите от българската икономика, в които се изпитва недостиг от работна сила на пазара на труда;

В. Граждани на други държави и лица без гражданство, пребиваващи краткосрочно и дългосрочно в България;

Г. Потенциални емигранти от България.

3. Основни принципи при изпълнение на стратегията

Настоящата стратегия ще се изпълнява при спазване на следните **основни принципи**:

✚ законност, целесъобразност и ефективност,

✚ прозрачност,

✚ гъвкавост,

✚ партньорство,

✚ мониторинг и контрол.

ЧАСТ III. СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ И ПРИОРИТЕТИ НА ПОЛИТИКАТА ПО МИГРАЦИЯ

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 1

Привличане на лица с българско гражданство, живеещи на територията на други страни, и на лица от български произход с чуждо гражданство – за трайно завръщане и заселване в Република България

1. Необходимост от формулиране на целта

До официалното приемане на България като член на ЕС, според експертни оценки, икономическото и социалното състояние на страната не е налагало цялостно провеждане на активни действия за привличането на лица от български произход от чужбина за трайно установяване в България.

Сега това е наложително, поради тенденциите в регионален и глобален аспект, свързани с миграционните възможности, което би могло да има за последствие затруднения в икономически и социален план поради недостиг на човешки ресурси.

2. Основни проблеми

Анализът на нормативната уредба и практиката в това направление досега дават основание да се изведат следните основни проблеми:

2.1. От нормативен характер:

- ✚ действащите закони и нормативни актове са сравнително ограничена база за решаване на проблемите на българите от чужбина, които трайно се установяват на територията на България;
- ✚ нормативната уредба не предлага преференциален режим на решаване на въпроси, свързани с акта на трайно установяване;
- ✚ нормативната уредба не гарантира последователно професионално, социалното, културно и психологическо адаптиране на имигрантите.

2.2. По информационното осигуряване:

- ✚ липса на постоянен мониторинг върху процеса на трайно установяване, причините и мотивацията за трайно завръщане на лица от български произход в България, както и предпочитаните направления за териториално заселване;
- ✚ недостатъчна информация за перспективните общини и населени места за трайно заселване с техните възможности – жилищен фонд, трудова заетост, поземлен фонд, социална инфраструктура и т.н.;
- ✚ липсват социологически анализи на заселилите се лица от български произход на територията на България и на потенциалните имигранти от трети страни, като цяло.

2.3. По координацията между институциите в държавата:

- ✚ в компетенциите на министерствата и съответните агенции – на външните и вътрешните работи, на труда и социалната политика, на образованието и науката, на здравеопазването, на културата, на земеделието и горите, на благоустройството и регионалното развитие, на Държавната агенция за българите в чужбина – са решаването на различни аспекти от процеса на трайно установяване на българи от чужбина в страната, което изисква подобряване координацията между тях;
- ✚ всички тези въпроси се фокусират в работата на регионалните и местните структури на децентрализираната държавна власт и на местни власти.

Предприемат се стъпки за:

- ✚ приемане на нови закони и/или изменения в съществуващото законодателство, свързано с придобиване на българско гражданство, на Закона за българите, живеещи извън Република България и др.;
- ✚ информационно осигуряване, ориентирано към постигането на баланс между регламентирането на процеса на трайно установяване на български граждани от чужбина и лица от български произход от трети страни в България и възможностите за това – икономически, образователни, трудови, социални, психологически;
- ✚ координация между институциите, имащи отношение към процеса на трайно установяване и механизмите за осъществяване на интегрирано управление на този процес;
- ✚ създаване на благоприятен социално-психологически климат за интеграция на лицата от български произход.

3. Приоритети

Основният инструментариум за постигането им е една цялостна, комплексна, дългосрочна и интегрирана политика към сънародниците по света, обвързана и с целите, заложи в други стратегически документи.

Приоритет I. Трайно завръщане в страната на лица с българско гражданство, живеещи на територията на други държави

Мярка

Програма за трайно завръщане в страната на лица с българско гражданство, живеещи на територията на други държави

Програмата е ориентирана главно към български граждани, установили се в чужбина, с акцент върху квалифицираната млада българска емиграция.

Програмата цели създаването на оптимални възможности за завръщане на български граждани в България.

Основните дейности по реализиране на програмата са:

1. поддържане на устойчиви връзки с българските общности и техните организационни структури в чужбина;
2. привличане на българи със значимо присъствие в обществения, културния и стопанския живот на страните, където трайно пребивават, за лобиране в полза на България;
3. разширяване на мрежата от Служби по трудови и социални въпроси на Министерството на труда и социалната политика в други държави;
4. проучване на проблемите, пред които е изправена, младата висококвалифицирана българска емиграция – психологически, социални, културни, икономически и др.;
5. последователни действия за защита на правата на българските граждани, пребиваващи и работещи в други държави – с помощта на социалните партньори, особено чрез съвместни действия на организации на работниците от двете държави;

6. анализ на нагласите на младата висококвалифицирана емиграция за реемиграция и професионална реализация в родината;
7. привличане на българските младежки и бизнес-организации от чужбина към консултантски и преки бизнес-отношения с български партньори;
8. инициране на трудови борси за пряко договаряне между специалисти от средите на младата българска емиграция и представители на българската частна инициатива и на чуждестранния бизнес в България;
9. информиране за съществуващи трансферни механизми в България и улеснения за парични преводи;
10. проучване на опита на сродни институции в чужбина по привличането на младата емиграция;
11. организиране на ежегодни форуми по проблемите на българските младежки организации в чужбина и на общностите, които представляват;
12. изследване на мотивационните нагласи за инвестиционни действия сред емиграцията като средство за разкриване на възможностите и необходимите изменения в законодателната сфера и политически подходи и практики;
13. актуализиране на съществуващата база данни за българската диаспора – чрез регулярни изследвания, проучвания, анализи;
14. периодично допълване на наличните карти на българската общност в чужбина – по нови и стари емигрантски вълни, в съседни и други държави;
15. изследване и отразяване в съответна база-данни на броя на българските деца – по държави и региони, по градове и общини; последователни действия за разкриване на училища за изучаване на български език, история и култура;
16. създаване на законова възможност сега съществуващите около 100 образователни институции извън границите на България да бъдат обезпечени с учебници и преподаватели и да бъдат финансово подпомагани.

Приоритет II. Трайно привличане и заселване в страната на лица от български произход с чуждо гражданство

Мярка

Програма за трайно привличане и заселване в страната на лица от български произход с чуждо гражданство

Програмата е ориентирана **изцяло** към лицата от български произход – чужди граждани, живеещи извън България.

Основен инструмент на програмата е документът „Зелена карта“. Зелената карта е документ, предоставящ права, равни с тези на българските граждани, които права могат да се упражняват на територията на Република България. Тя цели създаването на възможности за трайно установяване в България на лица от български произход – граждани на други държави, като предпоставка за получаване на българско гражданство. Получаването ѝ предхожда

придобиването на българско гражданство. Водещи институции при въвеждането на Зелената карта са: МВНР, МП, Държавната агенция за българите в чужбина, МВР и МТСП.

Параметрите на програмата най-общо са следните:

- ✚ облекчаване на процедурите за установяване и социална интеграция на лица от **български произход**;
- ✚ осигуряване на оптимални условия за заселване в региони, определени в Каталог за оценка на комплексните териториални възможности на области, общини, райони и населени места (напр. слаборазвит, с наличие на неизползван сграден фонд, с възможности за оземляване и др.);
- ✚ облекчения при заплащане на такси, свързани с тяхното установяване в Република България;
- ✚ право на заетост при регистрационен режим, при условия на труд и заплащане, равнопоставени на тези за българските граждани, регистриране и ползване на услугите в дирекции „Бюро по труда“;
- ✚ право на безплатно основно и средно образование в държавните и общинските училища в Република България при условията и по реда за българските граждани.

Съпътстващи дейности по Приоритет I и Приоритет II на Стратегическа цел 1

1. изследване на възможностите (финансови, икономически, социални, образователни и др.) на страната за решаване на проблемите на трайно установяващите се в България сънародници от чужбина;
2. подобряване на информационното осигуряване и създаване на административен регистър за целевата група;
3. обществени дебати относно мястото и ролята на тази целева група в социално-икономическото развитие на страната;
4. преглед на съществуващото законодателство и създаване на единна нормативна база, регулираща тези процеси;
5. мониторинг върху нагласите за реемиграция и трайно заселване в България на лица от български произход и/или български граждани, постоянно живеещи зад граница;
6. изследване на нагласите за емиграция от България, анализирани на тенденциите, идентифициране на задържащите (в страната) потенциални емигрантски фактори;
7. информационно осигуряване, включващо и разработване на Каталог с оценка на комплексните териториални възможности на области, общини, райони и населени места:
  - а. свободен общински жилищен фонд;
  - б. свободни общински парцели и земи и възможности за оземляване;
  - в. възможности за включване в селскостопански дейности;
  - г. свободни работни места;

- д. учебни заведения и образователно обслужване;
  - е. здравни заведения и здравно обслужване;
  - ж. състояние на инфраструктура и комуникации;
  - з. засегнатите силно, под критичен демографски праг, от емиграцията региони.
8. създаване на база-данни за броя, образователното ниво, професионалната квалификация, възрастта, пола, семейния статус на контингента от потенциални заселници;
  9. актуализиране на картата на застрашените от загуба на идентичност български емигрантски общности;
  10. мониторинг на българските деца в емиграция, разкриване на училища, провеждане на курсове, вкл. и дистанционни по български език, история и култура; организиране на посещения с опознавателна цел в България;
  11. подпомагане стартирането на собствен бизнес в България, вкл. разкриването на нови работни места;
  12. утвърждаване на положителния образ на България в чужбина.

СТРАТЕГИЧЕСКА ЦЕЛ 2

ПОСТИГАНЕ И ПРОВЕЖДАНЕ НА АДЕКВАТНА ПОЛИТИКА ПО ПРИЕМ И ИНТЕГРАЦИЯ НА ЧУЖДЕНЦИ И ОСЪЩЕСТВЯВАНЕ НА ЕФЕКТИВЕН КОНТРОЛ НА МИГРАЦИОННИТЕ ПРОЦЕСИ

Политиката в тази област произтича от националните интереси, от ангажиментите на страната в тази област като пълноправен член на ЕС, както и от новите тенденции в глобален и регионален план и установените международни стандарти.

1. Необходимост от формулиране на целта

Процесът на глобализиране налага свои изисквания, мултинационалните компании се нуждаят от намаляване на ограниченията за движение предимно на висококвалифицирана работна сила. Процесът на конкуренция за привличането ѝ е силно изразен сред развитите държави. България изпитва вече необходимост от чуждестранна работна сила, защото икономиката ѝ е в подчертан подем, а на българския пазар на труда се очертава дефицит на квалифицирана работна ръка.

Резултатите от наблюдението на актуалното състояние на пазара на труда в България потвърждават, че в отделни сектори и региони към момента е налице недостиг на специалисти, което възпрепятства функционирането и развитието на икономиката.

Масовият прием на граждани от трети страни не е добро решение и следва да бъде избегнат, показва опитът на други държави. Пристъпва се към балансиран прием на граждани от трети страни, като се регламентира тяхното завръщане в страната по произход след приключване на трудовия договор. Така се осъществява на практика инициативата на общностно ниво за стимулиране на т.нар. „циркулярна” миграция и се предотвратява явлението „изтичане на мозъци” от страните на произход.

Равнището на безработица през м. декември 2007 г. е 6,91 %.

Постигнато е и е стабилизирано ниско ниво на безработица, което показва, че е настъпил момент, в който да се преосмисли издиганата досега като приоритет защита на българския пазар на труда.

Българският работодател има необходимост от работна ръка в някои сектори на икономиката и – видно от изследвания, инициирани от МТСП през 2007 г., българският пазар на труда не е в състояние да я осигури на национално равнище.

Чужденци¹ и граждани на ЕС, ЕИП и Конфедерация Швейцария на пазара на труда в България

През **2006 г.** за всички чужденци (тук спадаха и гражданите на ЕС, ЕИП и Конфедерация Швейцария – преди България да се присъедини към ЕС), желаещи да работят по трудов договор или като командировани лица в Република България, беше необходимо издаването на разрешение за работа от Агенцията по заетостта към министъра на труда и социалната политика, съгласно действащото законодателство. Общият брой разрешения за работа е 1475. Издадените разрешения за работа се подреждат по държави, както следва: Турция, Македония, Украйна, Италия, Германия, Гърция, Индия, САЩ, Обединеното Кралство, Австрия, Русия, Франция, Китай, Румъния, Сърбия, Пакистан, Бразилия, Филипини, Беларус, Белгия, Чехия, Австралия и т.н. Броят на заетите от съседните държави-членки на ЕС – Гърция и Румъния, е около 130 души.

Статистическите данни на Националната агенция по приходите за **2007 г.** сочат, че гражданите на ЕС, ЕИП и Конфедерация Швейцария, които са работили по трудов договор в България през 2007 г. са 3168. Самоосигуряващите се граждани на ЕС, ЕИП и Конфедерация Швейцария през 2007 г. в България са 1602.

За същата година (2007) от Агенцията по заетостта са издадени 1243 разрешения за работа на чужденци – граждани на трети държави, като най-много разрешения са издадени на турски граждани, следвани от гражданите на Македония, Индия, Украйна, САЩ, Сърбия, Русия, Китай, Бразилия, Тайланд, Хърватия, Филипини и др.

2. Приоритети

Приоритет I. Балансиран прием на чужденци и постигане на успешна интеграция на приетите чужденци

Успешното управление на процеса на прием на имигранти надхвърля създаването и усъвършенстването на правните и административните инструменти за влизане, пребиваване и работа на граждани на трети страни и включва други важни законодателни и административни мерки, свързани с интеграцията в обществото ни на приетите имигранти и членовете на техните семейства, както и с комплекс от мерки за борба с нелегалното пребиваване и заетост.

¹ Под понятието „чужденци“, след влизането на България в ЕС, се разбират граждани на трети страни, т.е. на страни, които не са членки на ЕС, ЕИП, както и на Конфедерация Швейцария. Гражданите на ЕС, ЕИП и Конфедерация Швейцария не са чужденци по смисъла на българското законодателство.

Пълноценното интегриране на гражданите на трети страни в българското общество се постига с помощта на целенасочената дейност на институциите, обвързани с приема на имигрантите, медиите, местната власт, организациите на работниците и служителите и на работодателите, неправителствените организации, академичната общност и др.

В България вече успешно действа Национална програма за интеграция на бежанците (приета за периода 2005-2007 г. и в процес на утвърждаване за 2008-2010 г.), в която са намерили отражение най-важните проблеми, отнасящи се до интеграцията на граждани на трети страни с такъв статут. Програмата е надежден инструмент, който би могъл да се прилага и в по-широк мащаб – по отношение на по-големи групи мигранти.

Основни езикови, исторически и граждански познания се постигат чрез специални курсове по социална адаптация и културна ориентация и въвеждащи програми, чиято основна цел е да “сглобят” най-подходящия “инструментариум”, който да стартира интеграционния процес. Участието в такива програми позволява на имигрантите бързо да намерят свое място в ключови области – работа, жилищно настаняване, образование и здравеопазване, да се ориентират по-добре в административната система и подпомага стартирането на по-дългосрочен процес на адаптиране към българското общество при запазване на културната и етническата им идентичност.

Програмите са стратегическа инвестиция в икономическото и социалното благоденствие на обществото като цяло. Важен фокус е придобиването на познания за българския език и култура. Зачитането на езика и културата на имигрантите също е важен елемент от интеграционната политика.

Интеграцията на чужденци в Република се осъществява на основата на следните общи основни принципи:

- а. Интеграцията е динамичен, дългосрочен двупосочен процес на взаимно приспособяване на имигранти и граждани на приемащата държава
- б. Интеграцията изисква уважаване на основните ценности в България
- в. Заетостта играе ключова роля в интеграционния процес
- г. Основното познаване на езика, историята и институциите на приемащото общество е ключов момент в процеса на интеграция
- д. Подкрепата в процеса на образование е основа за по-успешно и активно участие в обществения живот
- е. Осигуряване на достъп на имигрантите до институциите е изключително важна основа за по-добра интеграция
- ж. Взаимодействието между имигранти и местни граждани е основен механизъм за интеграция
- з. Правото на културна идентичност следва да бъде бранено, освен ако религиозни или културни практики не противоречат на други неприкосновени права или на българските закони

- и. Участието на имигрантите в демократичните процеси и във формулирането на интеграционните политики и мерки, особено на местно ниво, подпомагат тяхната интеграция
- к. Включване на интеграционните политики и мерки във всички политически сфери и нива на управление и обществени услуги е важно решение в процеса на формиране и прилагане на държавната политика
- л. Създаването на ясни цели, показатели и оценъчни механизми е необходимо, за регулиране политиката, за оценяване напредъка на интеграцията и за да стане обменът на информация по-ефикасен

Политиката по прием и интеграция на граждани от трети държави се гради върху консенсус, постигнат между всички социални партньори, неправителствения сектор, академичната общност и след широк обществен дебат.

Задачи на политиката по прием и интеграция на чужденци

1. Създаване на система за наблюдение, анализ и прогноза на потребностите от работна сила на пазара на труда с цел провеждане на адекватна имиграционна политика;
2. Преодоляване дефицита на човешки ресурси и привличане на имигранти за нуждите на българската икономика – от избрани по установени критерии държави, от страни, близки на България в културен аспект с оглед успешната интеграция на имигрантите от тези държави;
3. Създаване на информационна система за квалификационната структура на безработните лица в България, отразяваща степента на образование, но и притежаваните професионални квалификации;
4. Информационни кампании с цел популяризирането на по-високите нива на заплащане в България;
5. Създаване база от данни за броя, образователното ниво, професионалната квалификация, възрастта, пола, семейния статус на дългосрочно пребиваващите имигранти;
6. Създаване на благоприятен социално-психологически климат за интеграция на имигрантите;
7. Стимулиране на циркулярна миграция в партньорство със страните на произход;
8. Координация и обмен на информация по въпросите на миграцията – междуинституционален, с всички партньори в страната, между държавите-членки, с ЕК, с държави на произход, с международни организации и др.;
9. Укрепване връзките между бизнес-организациите и българските дипломатически представителства с цел информацията за условията на труд в България да достигне до българските общности в чужбина;

10. Създаване и поддържане на надеждна информационна система; подобряване на информационното осигуряване и създаване на административен регистър за целевата група;
11. Подходяща комуникационна кампания по въпросите на миграцията и интеграцията, с цел широк обществен дебат и информираност на мигрантите и обществото;
12. Създаване условия за взаимнообогатяващ межкултурен диалог.

Инструментариум за изпълнение на политиката

Основният инструментариум е една цялостна, комплексна, дългосрочна и интегрирана политика в тази област, обвързана и с целите, заложи в други стратегически документи. Миграционната политика е взаимосвързана с други секторни политики, освен тези, които са предмет на тази стратегия: здравна, образователна, търговска, демографска, екологична, транспортна, политика срещу бедността, политика за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд и др., което изисква координиране на мерките и междуправително сътрудничество с оглед постигане на съвместимост и ефективност.

Направление 1. Законодателство - преглед, анализ и актуализация

Мерки

- а. Анализ на съществуващата нормативна уредба в областта на миграцията и интеграцията и нейното актуализиране;
- б. Следене развитието на новото законодателство и практика в областта на миграцията и интеграцията на ниво ЕС – подготовка за въвеждането им в българското законодателство и административна практика;
- в. Участие във вземането на решения на общностно равнище в областта на миграцията и интеграцията на имигранти;
- г. Анализ на потребността от създаване на отделен закон за заетостта и интеграцията на чужденци в Република България;

Направление 2. Идентифициране нуждите на пазара на труда от работна сила, която трайно да не е налична на българския трудов пазар

Мерки

- а. Създава се към министъра на труда и социалната политика *Национален съвет по трудова миграция*, като функциите му включват определяне на годишни браншови квоти за прием на работници от трети страни – с участието на социалните партньори на национално и браншово ниво;
- б. При очертаване на недостиг на заявените специалисти на пазара на труда в България *Националният съвет по трудова миграция* препоръчва приема им от трети страни, вкл. в рамките на двустранните спогодби и в рамките на определената от него годишна квота;
- в. Установява се процедура по актуализиране на браншовата годишна квота в края на полугодията на текущата година, за която е определена, с цел да се отговори адекватно на динамиката в търсенето на работна сила по отделните отрасли и в съответните региони;

- г. Въвежда се механизъм за своевременно заявяване от страна на българските работодатели в структурите на Агенцията по заетостта към министъра на труда и социалната политика на своите потребности от работници с различни квалификации (в определени срокове преди наемането им);
- д. Чрез съответни изследвания, анализи, проучвания - навременно идентифициране и проследяване на очертания се недостиг на трудов ресурс – по сектори на икономиката и по региони;
- е. Вземане на навременни и адекватни мерки за предотвратяване на негативните последици от недостига на работна сила – чрез регулярен диалог между социалните партньори – инициране на информационни дни в трети държави за разясняване на законовите изисквания за работа в България.

Приоритетност при наемане на работа

При покриване нуждите от работна сила на българската икономика се търси **приоритетност, съобразена с националния интерес:**

- ✚ Цялостно използване ресурсите на българския трудов пазар;
- ✚ Предимство на работната сила от други държави-членки на ЕС, ЕИП и Швейцария, както и на легално пребиваващи и вече интегрирани чужденци в страната, пред граждани на трети страни;
- ✚ Целенасочено привличане на чужденци от български произход (към момента те са освободени от пазарен тест при кандидатстване за работа), предвиждане на допълнителни стимули;
- ✚ Привличане на обучавани и завършили в България студенти, научни работници, висококвалифицирани специалисти от трети страни;

Чужденци се приемат при осигурени законосъобразни условия на труд и заплащане, сравними с тези на българските граждани за съответната професия.

Направление 3. Регулиран прием на чужденци – идентифициране на механизми за прием, интеграция на граждани от трети държави

Участието в процеса на вземане на решение на общностно ниво от страна на МТСП, МВнР, МВР, ДАБ и другите ведомства с компетенции в тази област са от решаващо значение. Следвайки ангажиментите си като пълноправен член на ЕС и съблюдавайки общностните тенденции, практика и инициативи, се идентифицират и прилагат подходящи механизми за регулиран прием на граждани от трети страни за заетост в България:

- а. **индивидуален прием;**
- б. **браншова годишна квота;**
- в. **склучване на двустранни спогодби за заетост, по възможност в пакет с двустранни договори за социална сигурност;**

Гарантирането на завръщането на чужденците в държавите на произход след приключване на трудовия им договор със съответния български работодател е един от важните елементи на спогодбите – за целта се предвиждат мерки като подписване на декларации, явяване в българското посолство в страната на произход и др. Приемът е свързан с определено работно място, определен работодател и определена продължителност.

г. въвеждане на „Синя карта” за висококвалифицирани чужденци;

На общностно ниво се предвижда въвеждане на „Синя карта”, която ще облекчава приема на висококвалифицирани чужденци за работа в страната. Към момента се разглеждат текстовете на такъв проект на директива на общностно ниво и след приемането на този проект държавите-членки ще следва да я въведат в законодателството си. Тази Синя карта обхваща квалифицирани специалисти, от които има потребност на пазара на труда в държавите-членки, като ще им дава пакет от права, сравними с тези на гражданите на приемащата държава. Синята карта ще се издава по образец, който ще е валиден за всички държави-членки. Водещи институции в България при въвеждането на Синя карта са МВР и МТСП. През първите две години приемът на пазара на труда ще бъде съобразен с пазарен тест, след което той ще се осъществява на регистрационен режим.

д. други подходящи механизми.

Направление 4. Осъществяване на последователна и трайна политика относно бежанците, търсещите убежище или закрила

Броят на лицата с право на убежище, получилите статут на бежанец или хуманитарен статут в страната, нараства с всяка изминала година. Необходима е работа в партньорство с държавите-членки на ЕС по политиката за бежанците, включително по изпълнение на дейностите по Европейския фонд за бежанците.

Мерки:

- а. Изпълняване на Националната програма за интеграция на бежанците (приключваща за периода 2005-2007, стартираща за 2008-2010 и последващите) – по тематични направления и мерки;
- б. Изпълняване на Многогодишната и годишните програми на Европейския фонд за бежанците – по съответните заложи приоритети от Европейската комисия;

Приоритет II. Постигане на контролирана миграция и борба срещу незаконната миграция

Протичащите социални и икономически процеси в глобален, регионален и национален мащаб, оказват съществено влияние за формиране на процесите, свързани с нелегалната миграция на чужденци. Нейното предотвратяване е първостепенна задача на българското правителство.

Ефективното противодействие на незаконната миграция изисква комплексен подход и балансирана политика, гарантираща сигурността на държавата, ефективен граничен контрол, изпълнение на националното законодателство за влизане, пребиваване и трудова заетост на чужденци, спазване на условията и реда за предоставяне на особена закрила на чужденци, както и защита на правата на мигрантите в контекста на действащото международно хуманитарно законодателство.

Нелегалната миграция е резултат на доброволен индивидуален избор или на принудителни обстоятелства, свързани с въоръжени конфликти, нарушаване на човешките права, хуманитарни кризи, екологични катастрофи или липса на икономически възможности в страните на произход. Следователно ответната политика следва да отчита първопричините на нелегалната миграция и да бъде съобразена със съответните категории мигранти. Негативните асоциации от нарушения, свързани с нелегални мигранти, могат да доведат до негативни нагласи в обществото към имиграцията и до ксенофобия, което от своя страна се отразява неблагоприятно върху разбирането за положителния принос на мигрантите към икономиката на приемащата ги страна.

Нелегалната миграция се проявява в различни форми, като:

- ✚ използване на фалшиви документи;
- ✚ избягване на граничния контрол чрез нерегламентирано пресичане на границата;
- ✚ по-продължителен от установения в разрешението за пребиваване престой;
- ✚ други нарушения на административните и законодателни разпоредби, регламентиращи задълженията и правата на чужденците.

Криминалните организирани групи, свързани с трафика и търговията с хора и с каналджийството, играят изключително голяма роля в подпомагането на нелегалната миграция, което води до нарушаване на процедурите и националното законодателство, потенциални рискове за националната сигурност и експлоатация на мигранти.

Предприема се проактивна цялостна политика за превенция на нелегалната миграция, отчитайки взаимосвързаността между свободата на движение и другите национални политики в различни сектори.

Приемането на унифициран подход, който включва междуведомствен диалог и координация с гражданското общество, междуправителствените организации и правителствата на страните на произход е от изключително значение.

Българското законодателство в тази област е в съответствие с действащите международно-правни актове и европейско законодателство, което има комплексен характер и включва:

- ✚ мерки за борба с нелегалната имиграция и заетост, вкл. трафика на хора;
- ✚ политика по завръщане на нелегалните мигранти политика по завръщане на нелегалните мигранти и интеграционни мерки за легално пребиваващите имигранти.

Защита на човешките права и достойнството на мигрантите е основен принцип в управлението на миграцията съгласно българското и международното хуманитарно законодателство, което гарантира основните стандарти на индивидуална свобода и благосъстояние.

Усилията на България в борбата срещу трафика на хора включват усъвършенстване и ефективно прилагане на законодателството, защита на жертвите на трафик и свидетелите, разширяване на регионалното и международното сътрудничество в тази област.

Наказателният кодекс инкриминира всички случаи на наемане, транспортиране, трансфер, подслоняване и приемане/получаване на лица за целите на експлоатацията.

Законът за борба с трафика на хора (ЗБТХ) регламентира ненаказателните аспекти на трафика на хора, включително превенцията, защитата на жертвите и тяхното ресоциализиране, като предвижда общ и специален режим за предоставяне на закрила и помощ на жертвите на трафик.

Чрез режима на обща закрила се осигурява достъп на всички жертви на трафик до предвидените по закона приюти за настаняване на жертви на трафик, както до специализираната помощ и подкрепа, оказвана от центровете за жертви на трафик на хора. Статут по режима на специална закрила се предоставя на лица, които са жертви на трафик на хора и са изразили съгласие да сътрудничат за разкриване на извършителите на трафика. За децата-жертви на трафик са предвидени специални разпоредби, които привеждат режима на закрила и помощ в съответствие с изискванията на международното законодателство и правото и инициативите на ЕС.

С оглед защитата, възстановяването и реинтеграцията на жертвите на трафик на хора са разработени мерки за ограничаване и предотвратяване използването на интернет за привличане на потенциални жертви на трафик на хора.

Основна част от мерките, предвидени за преследване на трафика на хора, **е защитата на свидетелите**. Общият режим за защита на свидетелите се съдържа в Наказателно-процесуалния кодекс и Закона за защита на лица, застрашени във връзка с наказателното производство. Законът предвижда създаването на Програма за защита на застрашени лица като комплекс от мерки, който може да включва: лична физическа охрана; охрана на имуществото; временно настаняване на безопасно място; промяна на мястото на живеене, мястото на работа или учебното заведение, или настаняване в друго място за изтърпяване на наказанието; промяна на самоличността. За осъществяване на Програмата за защита към министъра на правосъдието е създаден Съвет по защита на застрашени лица. Създадено е Бюро по защита на застрашени лица като специализиран отдел в МП, който изпълнява решенията на Съвета по защита.

От 1 януари 2007 г. е в сила и **Закон за подпомагане и финансова компенсация на пострадали от престъпления**. Със заповед на министъра на правосъдието е определен и съставът на Националния съвет за подпомагане на пострадали от престъпления, като централен орган в тази област.

Направление 1. Ефективен контрол на външните граници

МВР следва да продължава да работи за осигуряване сигурност и контрол по външните граници в съответствие с българското законодателство и поетите ангажименти на страната като пълноправен член на ЕС.

В резултат на подобряването на организацията по охраната и контрола на държавната граница се наблюдава **тенденция на намаляване на опитите за нелегално преминаване през границата**.

Структурите на ведомството следва да се укрепят с подходящо обучение, вкл. в партньорство със сходни институции в други държави от ЕС и региона. Обменът на добри практики и на

съответна информация, както и провеждане на съвместни действия, е ключов момент в тази дейност.

Участието на МВР във вземането на решения на общностно ниво е важен елемент от цялостната дейност по изпълнение на специфичните му функции. В тази област стартира Европейският фонд за управление на границите, който да подпомага дейностите по контрола на външните граници на ЕС – по съответни приоритети, заложи в Многогодишната и годишните програми за изпълнението му.

Подписването на спогодби за реадмисия с трети страни дава добър процедурен механизъм за справяне със специфични случаи в работата с чужденци.

Като външна граница на ЕС България предприе редица мерки за хармонизиране на законодателството със споразумението от Шенген. Целта е пълна хармонизация, изпълнение на ангажиментите и реално присъединяване в кратки срокове.

Мерки

Заложените в Многогодишната и годишните програми на Европейския фонд за управление на границите за постигане контрол (охрана) на външните граници в съответствие с ангажиментите на страната като пълноправен член на ЕС;

Направление 2. Ефективна борба с трафика на хора

Мерки:

1. Прилагане на ефективни правоохранителни мерки по контрол;
2. Укрепване на административните структури, предвидени в ЗБТХ на национално и местно ниво;
3. Повишаване осведомеността на обществото по проблема за трафика на хора и механизмите за неговото ограничаване и създаване на обществена непримиримост към това явление;
4. Оказване на помощ и съдействие на жертвите на трафик на хора и защита на техните права;
5. Преодоляване на последиците от трафика на хора, олгриване и реинтегриране на жертвите в обществото;
6. Осъществяване на съответни програми за противодействие на трафика на хора и каналджийството;
7. Подобряване на международното сътрудничество и обмен на най-добри практики в областта на противодействието на трафика на хора.

Превенцията в борбата с трафика на хора за трудова експлоатация

За оптимизиране на превенцията се организират широки информационни кампании за скритите рискове в нерегламентираните предложения за работа, за легалното пребиваване и работа зад граница и т.н.

Мигрантите в незаконно положение имат право на защита на техните фундаментални човешки права, но са особено уязвима категория към експлоатация и дискриминация. Специално внимание следва да се обръща към жените и децата, както към възрастните и хората с увреждания, които имат специфични потребности.

Следва на практика да се подобри функционирането на координационния механизъм по ангажиментите на отговорните институции по реферирането на децата, жертви на трафик и по извършване на индивидуална социална работа с тях с цел последващо успешно интегриране и връщане на детето в неговата семейна среда. Към момента в страната действат три Кризисни центъра за деца – жертви на трафик.

Направление 3. Политика по завръщане

Интегритетът на миграционната система зависи от политиката по завръщане на тези граждани на трети страни, които нямат право и основание да останат в страната. **Тази политика следва да бъде прозрачна, ефективна, справедлива и хуманна.** Политиката и програмите по завръщане обхващат както легалните, така и нелегалните мигранти, като способстват за сигурното им завръщане в страните на произход, съблюдавайки техните човешки права и достойнство.

Оптимални резултати се постигат, ако политиката по завръщане е комбинирана с ефективни системи за управление на границите и убежището, както и с адекватни механизми за легален прием и интеграция.

Политиката по завръщане е важен фактор за ограничаване на нелегалната миграция, която дава ясен знак на други потенциални мигранти от съответните страни на произход.

Завръщането може да бъде принудително и доброволно. Ефективната политика по завръщане зависи от даването на приоритет на доброволното завръщане като първа възможност.

В случай, че това е невъзможно, следва да се премине към принудително завръщане в съответствие с международните хуманитарни стандарти.

В сравнение с принудителното завръщане, доброволното завръщане:

- намалява риска от нарушаване на човешките права,
- запазва човешкото достойнство,
- финансово е значително по-ефективна и по-бърза процедура, която е от взаимна полза, както за мигранта, така и за държавата.

Разработването и прилагането на процедура по доброволно завръщане от България за граждани от трети страни е от важно за страната. Такива програми се прилагат и в другите държави-членки на ЕС. Това съдейства за увеличаване на ефективността на системата на управление на миграцията и на противодействие на нелегалната миграция. За целта в България ще започне работа Европейският фонд за връщане – по приоритети.

Програмите за доброволно завръщане са изключително подходящи за мигранти от уязвими групи, мигранти в затруднено положение, хора с увреждания (вкл. със здравни или психични проблеми), жени, деца, трафикирани или експлоатирани мигранти, възрастни хора и др.

Тези програми следва да се комбинират с мерки по реинтеграция в страната на произход, както и с програми за подпомагане развитието на местните общности на произход на мигрантите.

Те подобряват сътрудничеството със страните на произход и водят до намаляване на първопричините за миграция, като съдействат за намиране на устойчиви механизми за реинтеграция и намаляване рисковете от повторна нелегална миграция.

Изпълнението на програми по доброволно завръщане включва:

- ✚ партньорство с международни и неправителствени организации с оглед оказване на правна, логистична подкрепа по завръщане и реинтеграция;
- ✚ предоставяне на надеждна информация за информиран избор на мигранта в ранната фаза на миграционния процес.

ДЕЙНОСТИ по Приоритет I и Приоритет II на Стратегическа цел 2

1. с организациите на работодателите и на работниците и служителите – идентификация на застрашени от недостиг на работна сила региони или сектори на икономиката и осигуряване на ресурси;
2. с местната власт – интеграция в съответни общини, вкл. чрез индивидуални договори между имигранта и кметовете на общини;
3. с организациите на работниците и служителите – повишаване на информираността на работниците имигранти за техните права и отговорности – чрез изграждане на консултативни центрове, респ. включване в браншовите организации на работниците и служителите;
4. с академичната общност – инициране на изследвания и анализи по въпросите на миграцията и интеграцията на чужденците в България, следене на динамиката и анализ на тенденциите в тази област;
5. системна работа с медиите за преосмисляне на стереотипите, за позитивните и негативните ефекти, за възможностите за влияние и информиране по въпросите на миграцията и интеграцията;
6. използване на възможностите на EURES за привличане на граждани от трети държави чрез информационни кампании, вкл. обучение при необходимост в третите страни;
7. използване на възможностите на Европейската мрежа по миграция и на мрежата от национални точки за контакт по интеграция на имигранти – с цел подпомагане процесите на управление на миграционните потоци;
8. межкултурен диалог – създаване на условия за културна интеграция на имигрантите при запазване на тяхната идентичност;

9. подкрепа на мобилността на студенти, научни работници, млади професионалисти от трети страни;
10. привличане на едрия и средния бизнес за работа в партньорство, вкл. с местната власт по отношение интеграцията на имигрантите, особено в големите градове;
11. насърчаване на едрия и средния бизнес за осъществяване на свои „социални програми”, ориентиране към интеграция на имигрантите в общините по регистрация;
12. насърчаване на циркулярната миграция в сътрудничество с държавите на произход и мерки за постигане на етичен подбор;
13. активни мерки по завръщане в страната на произход с цел осъществяване на т.нар. циркуляция на интелект – в помощ на държавата на произход;
14. изпълнение на програми по завръщане и оказване на подкрепа за мигранти в затруднено положение.
15. облекчаване процедурите за допускане на лица, пребивавали вече легално в ЕС за определен период от време (във връзка с висококвалифицирана работа, образование и др.);
16. мерки срещу риска от „изтичане на мозъци“ – съдействие за положително въздействие на емиграцията върху развитието на държавите на произход;
17. отчитане специфичните проблеми, свързани с интеграцията на чужденци, за големите градове на страната, различни от тези на по-малките селища;
18. насърчаване на предприемачеството като форма на допринасяне за благоденствието на приемащата община чрез разкриване на нови работни места, както и на мигранта и членовете на неговото семейство;
19. насърчаване организирането на езикови курсове, на курсове по история, култура и обичаи на България – като форма на подпомагане за успешно интегриране в местното общество; подпомагане на деца и родители-имигранти с цел предотвратяване отпадането от учебния процес;
20. изготвяне на специални програми за езиково обучение и подготовка на децата на имигрантите за включване в националната образователна система;
21. създаване механизми за доброволно завръщане на лица, граждани на трети държави в страна на произход – важен компонент от цялостната миграционна политика;
22. мониторинг и анализ на входящо-изходящите потоци на мигрантите, създадена обща междуинституционална база-данни за статистическо очертаване на точния профил на миграционните процеси;
23. ефективен контрол по пребиваването на граждани на трети страни в Република България;
24. активна работа с медиите във връзка с формиране на общественото мнение за образа на имигранта;

25. конкретни действия за предотвратяване на и за борба с незаконната трудова заетост;
26. изпълнение на програми за закрила на бежанците в общия контекст на миграционните движения;
27. сключване на спогодби за реадмисия с трети страни;
28. насърчаване на полицейското сътрудничество, обмен на информация и съвместни операции между съответните служби на приемащите и изпращащите държави;
29. сътрудничество с международни организации като МОМ и ВКБООН, както и с български и международни НПО в сферите на съвместни отговорности и сродни дейности по управление на миграционните процеси.

ЧАСТ IV. КАПАЦИТЕТ, ПРИЛАГАНЕ, КООРДИНАЦИЯ И ОТЧИТАНЕ РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА ПО МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ

Развитие и укрепване на институционален капацитет за прилагане на стратегията и мобилизиране на усилията на всички компетентни и заинтересовани страни при реализиране на политиките по миграция и интеграция

Необходимо е укрепване и надграждане на административния капацитет по прилагане на политиката по миграция и интеграция – във всички компетентни ведомства.

Очаквани резултати от прилагането на стратегията

- ✚ постигане на цялостна съвременна миграционна политика на Република България;
- ✚ извличане на максимална полза за страната от глобалното движение на хора в икономически, демографски, социален, културно-образователен аспект;
- ✚ принос към гарантирането на националната сигурност и сигурността на Европейския съюз;
- ✚ балансиран прием на граждани от трети страни, съобразен с нуждите на българската икономика;
- ✚ прилагане на последователна политика по интеграция на чужденците в българското общество, съобразена с международните стандарти и ангажиментите ни като държава-член на ЕС;
- ✚ целенасочена и резултатна борба с незаконната миграция във всичките ѝ форми;
- ✚ ръст на българската икономика, чрез набавяне на необходимата работна ръка;
- ✚ увеличаване на общия процент на заети лица в Република България;
- ✚ увеличаване на процента на квалифицирани специалисти, съобразно с нуждите на пазара на труда;

- ✚ увеличаване на броя на лицата, правещи отчисления в социалните и осигурителните фондове;
- ✚ увеличаване на потребителите на стоки и услуги в рамките на вътрешния пазар;
- ✚ допринасяне за разрешаване на демографската криза.

Финансиране

Националната стратегия по миграция и интеграция се финансира от държавния бюджет, финансовите инструменти на ЕС, вкл. от Европейския интеграционен фонд, Европейския бежански фонд, Европейския фонд за управление на границите, Европейския фонд за връщане и др.

Изпълнение и оценка на изпълнението на стратегията

СТРАТЕГИЯТА СЕ ИЗПЪЛНЯВА С ЕДНОГОДИШНИ ПЛАНОВЕ ЗА ДЕЙСТВИЕ ПО ДВЕТЕ СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

ПЛАНОВЕТЕ ЗА ДЕЙСТВИЕ СЪДЪРЖАТ СЪОТВЕТЕН ОЦЕНЪЧЕН ИНДИКАТОРЕН МЕХАНИЗЪМ ЗА СТЕПЕНТА НА ИЗПЪЛНЕНИЕ ПО ДВЕТЕ СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ

Координация при изпълнението на стратегическите цели

Създава се *Национален съвет за координация по въпросите на миграционната политика на Република България* - за координация и контрол по изпълнението на стратегията

Създава се *Национален съвет по трудова миграция* към министъра на труда и социалната политика - за определяне годишни квоти за прием на работници от трети страни след анализ на наличието/недостига на работна сила и консултиране по други свързани с трудовата миграция и интеграцията на граждани от трети страни въпроси. Този съвет включва активното участие на социалните партньори.

Продължават да функционират експертни междуведомствени работни групи (МРГ), които да анализират и предлагат актуализация на миграционната политика на страната и механизми за нейното прилагане, като МРГ „Миграция и интеграция на имигранти”² и др.

² МРГ „Миграция и интеграция на имигранти” е на ниво експерти от ведомства с компетенции по въпросите на миграцията и интеграцията на имигранти, социалните партньори, местната власт, неправителствени организации. Работната група е създадена към министъра на труда и социалната политика и действа в рамките на ПМС 85/2007 г.

ПРИЛОЖЕНИЯ

1. Законова уредба към момента

- Конституция на Република България
- Кодекс за социално осигуряване
- Кодекс на труда
- Наказателен кодекс
- Наказателно-процесуален кодекс
- Закон за чужденците в Република България
- Закон за влизането, пребиваването и напускането на Р България на гражданите на ЕС и членовете на техните семейства
- Закон за насърчаване на заетостта
- Закон за убежището и бежанците
- Закон за българските документи за самоличност
- Закон за българското гражданство
- Закон за гражданската регистрация
- Закон за защита на личните данни
- Закон за Министерството на вътрешните работи
- Закон за българите, живеещи извън Република България
- Закон за борба с трафика на хора
- Закон за висшето образование
- Закон за данъците върху доходите на физически лица
- Закон за здравното осигуряване
- Закон за здравословни и безопасни условия на труд
- Закон за семейни помощи за деца
- Закон за собствеността
- Закон за социално подпомагане
- Правилник за издаване на българските документи за самоличност
- Правилник за прилагане на Закона за насърчаване на заетостта
- Правилник за прилагане на Закона за семейни помощи за деца
- Правилник за прилагане на Закона за социално подпомагане
- Правилник за прилагане на Закона за чужденците в Република България
- Наредба за условията и реда за издаване, отказ и отнемане на разрешения за работа на чужденци в Република България
- Наредба за условията и реда за командироване на работници или служители от държавите членки или на работници или служители от трети страни в Република България в рамките на предоставяне на услуги
- Наредба № 1 от 19.02.1999 г. за прилагане на глава пета от Закона за българското гражданство
- Наредба № 2 от 10.09.2002 г. за условията и реда за издаване на разрешения за извършване на дейност на свободна практика от чужденци в Република България
- Наредба № 2 от 14.04.2003 г. за признаване на завършени етапи на училищно обучение или степени на образование и професионална квалификация по документи, издадени от училища на чужди държави
- Наредба № 3 от 27.07.2000 г. за реда за приемане на бежанци в държавните и общинските училища на Република България
- Наредба № 5 от 03.09.1999 г. за реда за установяване владеещото на български език при придобиване на българско гражданство по натурализация
- Наредба за държавните изисквания за приемане и обучение на докторантите
- Наредба за държавните изисквания за приемане на студенти във висшите училища на Република България

- Наредба за държавните изисквания за признаване на придобито висше образование и завършени периоди на обучение в чуждестранни висши училища
- Наредба за условията и реда за издаване на визи

2. Списък на съкращенията

БВП	– брутен вътрешен продукт
ВКБООН	– Върховен комисар за бежанците на ООН
ГТС	– граждани на трети държави
ДАБ при МС	– Държавна агенция за бежанците при МС
ДАБЧ	– Държавна агенция за българите в чужбина
ЕБФ	– Европейски бежански фонд
ЕИП	– Европейско икономическо пространство
ЕИФ	– Европейски интеграционен фонд
ЕК	– Европейска комисия
ЕПСО	– Европейска политика за съседски отношения
ЕС	– Европейски съюз
ЗБТХ	– Закон за борба с трафика на хора
ЗЧРБ	– Закон за чужденците в РБ
МОМ	– Международна организация по миграция
МС	– Министерски съвет
НПО	– неправителствени организации
НСМИ	– Национална стратегия на РБ по миграция и интеграция
ООН	– Организация на обединените нации
ПМС	– Постановление на МС
ПЧИ	– преки чуждестранни инвестиции
РБ	– Република България
СПС	– Споразумения за партньорство и сътрудничество
EURES	– Европейски услуги по заетостта